

טובע הזבר'ים

החברה לחקר האדם והסובב

גיליון 287 | ספטמבר 2019

◀ הקודו הבכיר

◀ שחפים

◀ אתיופיה

מסע למקורות הנילוס הכחול

◀ הרנסנס

של אתיופיה

◀ ג'רזונה

טיול קטלוגי עירוני

◀ אנטארקטיקה

הצד האנושי

שבטי עמק האומו

שבדרום אתיופיה

לירונה טיול קטלוני עירוני

כתב וצילם: עמרי גלפרין

עשרות אלפי ישראלים מגיעים מדי שנה לברצלונה, בירת מחוז קטלוניה שבספרד. במרחק של שעה וחצי נסיעה מהעיר התוססת, בצפון-מזרח המדינה, נמצאת עיר מיוחדת אחרת שגם לה היסטוריה יהודית עשירה - ג'רונה (Gerona).

בצילום: נהר האגויר שמספרד בין העיר העתיקה לחדשה. לא ניתן לראות בו בגלל המים הרדודים. אחד הנשרים החוצים אותו, שנבנה ממוכתב בצבע אדום, תוכנן על ידי המהנדס הנודע גוסטב אייפל.

3

4

שעה שהצרפתים כבשו את הסביבה, אך ביזם שוקם חלק מהחומה, ושם ניתן לטפס, להשיקוף על העיר ולקבל תמונה פנורמית קסומה. ב'ירונה קרויה "עיר האבן והמים". המים – על שום ארבעת הנהרות שהוציאו את העיר, אחד מהם איתן נדרר אבן, דומא בו השתמשו כתפאורת רקע באחד מפרקי "שחקי הכס", ובאופן פלאי "מילאן" אותו בורם שואף; האבן – בשל אבני הגיר שמהן בנו את העיר. כשמסתכלים על האבנים הללו ליד מבנים, כראי לפקוד השטח את העיניים היות שסתגלים בהן מאובנים.

אחד הסמכים הבולטים ביותר בעיר הימיתקה הוא ללא ספק קתדרלת סריה הקדושה (Cathedral of Saint Mary of Girona), המסמלת את הורם הקתולי, הקתדרלה החלה לייבנת במאה ה-11, וכדי לבקר בה צריך לטפס על 90 מדרגות. בזמן בנייתה היא נחרבה חלקית והבניה מחדש נמשכה כ-200 שנה. טבנות הבניה האדריכלות לאורך התקופת השנות נכרם בה היטב, והם שיישו לה מראה ייחודי, המזכיר בסגנון רומני, החית הייחודית בארוקית והמכני נותי. דומה של הקתדרלה הוא 23 מ', והיא נחשבת לאחת הרחבות ביותר בעולם. ויחד עם גובהה המרשים מתקבל חלל עצום מדרות. מעבר למבנה הסמוך, בתוך הקתדרלה יש מסלים רבים, ציורי קיר ותמונות.

במרחק לא רב ממנה נמצאת ביליקת סאו פליקס (Basilica de sant Feliu), שנטשבת למסייה העתיקה בעיר, שלה מבנה נותי יש בה גם בניין פעמן. בימי הביניים חוקקה הביליקה על ידי הצרפתים, והאנדה מספרת על הכומר נריסיו הקדוש שבזכותו העיר ניצלה, חתת אף על פי שזה קרה אחרי מותו. כשהגיעו הצרפתים לעיר הם מתחו את קברו, שנמצא בתוך הקתדרלה, ולמי האמונה מני חוקים ומעופפים יצאו מקרב והחלו לתקוף את הייחילים הצרפתים ואת סיסיונם. כדי לתת לסיפור נון מצאוהו והגנוי יותה, הסברה המקומית היא שזו הייתה עשית מלריה, כיום, בצמוד לביליקה, יש פסל של רגלי של הסוה, ועל פי האמנה כשעוננים רגל וזים במול רב. בצמוד לספל ניצבים ספלי חרקים ניספים ב'ירונה חרקים" או כשפת המקור הטלולות: Carrer de les Mosques.

1

2

1 חבני אופנים, חבבים ומקצוענים, באים להתאמן בעיר המטופשת עליות ומורדות, בעקבות המרו שלהם – לאנס ארויסטוטו – שהיה מתאמן בקע במשקל.

2 מסמאות העיר ב'ירונה, אם יצאו מהסמטה המרכזית והולכים במשך ימים, מגיעים לבניין לרובס.

3 חלק מהחומה העתיקה שוקם ויש בה ביזם מסלול הליכה, החרומה מנגלה טוף מרהיב – גגת הבתים, הצמחיה, והחרים השטפים את האזור

4 ביליקה סאו פליקס, הרבה גדות וספורים ימים – נקשרים בביליקה העותית, מרביתם מספרים על מחוזות הצרפתים על הגומר נריסיו.

העיר ב'ירונה ובשלה גינות: חירונה, חירונה, ז'ירונה, הפכת את אט ליעד מועדף על תיירים ישראלים חלק מניקוי בטלולוגיה, ושכמה סיבות היסטוריה יהודית, אוכל טוב מייל באזור יפה – תה גם אם אין חף ים בקרבת העיר הטילו ב'ירונה, טבכרית הפנים, נעשה רבונו באזור העיר העתיקה, שנמצאת מעבר לנהר האוניר (Onyar), הספרד בין האזור המודרני לעתיק, ואבן, אחד הנשרים שמעל לנהר הוא פרי יצירתו של גוטסב איימל, המהניס שבנה את מגדל איימל במריז, רק שהושג המקומות, שצבעו אדום, חוקם 12 שנים לפני האימל המרדאי.

ל'ירונה שוכנת באזור המעבר הנמוך ברובם הרי הפירנאים, ומסוהה גובל טכני בין ספרד לציפח, עובדה שהייתה לה השפעה אסטרונוטית במשך מאות שנים, וגם השפיעה על מגוון האוכלוסיות שהתיישבו במקום. כיום יש בעיר כ-100,000 תושבים, מרביתם מתגוררים באזור החודש המודרני יותר.

העיר העתיקה

נהר האוניר נמתח ומתעקל בעיר, וחצייתו על אחד מנשריו, אל עבר העיר העתיקה, הוא ללא ספק המבנה המזהה ביותר עם ג'ירונה, שבה נראים עשרות בניינים בני כמה קומות מחיכוכים וצבעונים, מרביתם בגוון חום-אדמדם, שחלונותיהם מופנים לכיוון הנהר. היות שהנהר רדוד, לא ניתן לסיט בו בסירה, אך מרגע שתוציב אותו ברגל על אחד מהנשרים, ומגיעים לצידה של העיר העתיקה, מתחיל הביקור העומקוטי במקום.

העיר העתיקה מאפשרת הצצה אל אחד הפרקים המעניינים בהיסטוריה המקומית, והו מסע אל התקופה הרומית, לבעיה, תחילת ההתיישבות כאן נראית על המפה כאזור של משולש קטן על הרומים התיישבו בעיר במאה השיינה לפנה"ס, באזור מנדר הקרוי ג'ירונדה (Gerunda). את אזור ההתיישבות הראשונית מקפה חומה עתיקה, שחורבה בחלקה

1

2

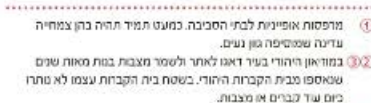
3

4

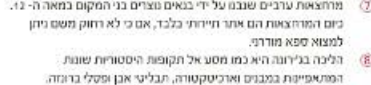
5

6

7

8

מוסלמים

מבנה מקיפים לבן מעלי העתיקה נקרא "המרחצאות הערביות" (Banyis Arabs). הנייה של מיסלמים אל העיר התרחשה במאה השמינית, אהלה נשארו בה רק 50 שנה, ובכל זאת, בניין המרחצאות, שבו רדר דוכה, סאונה ואזור הלגשה עתיק, נבנה החל מהמאה ה-12. למעלה מ-300 שנה לאחר שהערבים המוסלמים יצאו את העיר, אם כי נשאלת השאלה: מי בנה מרחצאות ערביות בשלה היו בכלל ערבים במקום? העבר שחשבו דורם היה הנצרים העשירים שסגנון הכנייה של הערבים שחיו באותן הערים באזור מסוף שבו הייתה אוכלוסייה ערבית (דולה). אותם עובדי כמים ובנאים נוצרים ייבאו את סגנון המרחצאות הללו אל תירונה והשתמשו בתוצר הסופי לטובת החושבים הקטנים בעיר. איתרע מזלם והבישוף המקומי תורה, במאה ה-15, לסגור את המקום כדי שנוצרים יסיקו להגיע למרחצאות. כיום האתר מיועד לביקורים תיירותיים בלבד.

יהודים

התיישבות משמעותית של יהודים בג'ורנה הייתה עוד בתקופת ימי הביניים. התיישבות החלה בשנת 998, עת הגיעו לתיירונה 25 משפחות יהודיות. הרובע היהודי נמצא בקרבת לייחוב הנועד ליה אגוסטה (Via Augusta). הרובע הזה הוא חלק מציר מרכזי חשוב באורך של כ-1,500 מ', שנמתח החל מסביבת ליירונה בצפון ועד לעיר המלך קדיס שבדרום-מערב ספרד.

מבונות היהודים נחשבו ליירונה ליערי הגאונים, זה היה מקומו של ריטב"ן (רבי משה בן נתן) שנולד בעיר בשנת 1194 ונפטר בארץ ישראל ברחותו בן 76. במהלך שנותיו הוא היה לראש הקהילה היהודית במקום. ועוד בחייו היה בין המשיימים ביום ההירדן (בניחוד בספרד).

6

אולם, כשאלוף לנוכח את העיר בהודאת הכנייה, החלו מפרעות נגד יהודי המקום עד שהאבולוסייה הידלדלה ונעלמה לחלוטין בסוף גירוש ספרד בשנת 1492. מאז ועד היום יהודים אחרים מתגוררים במקום, ובאזור הרובע נפתח זה לכוכר בית הבר'.

לאחר מאות שנים התגלה מחדש אזור הרובע היהודי, קאל של ג'ורנה (Call de Girone), והוא שוחזר בחלקו. לרבות מיתוח מרכזי בונסטרוק סה מרטה (Bonastruc ca Porta), החילו את המויאון יהודי ואת המיכון למחקרי הרסב"ן. שבו ניבד עד לשלהי המאה ה-19 בית הכנסת היהודי ששרד בעיר. רובע קאל, על מנטואוהו הרעות, התקיים כאזור נפרד, שלו ארנון מימי יחוקים משלהי חיי הקהילה נסבו סביב לח השנה העברי. לרבות קיים חנים ושמורת השבת.

החפרה של האיוון בין היהודים לבין כלל האבולוסייה היא תולדה של ועידת לודאנו הרביעית שהתכנסה בשנת 1215, ובה נקבעו החלטות המגבילות את היהודים, וביניהן חובה על נשיאת סימן מורה ליהודים. מיקומו על הליאות והצית צעדי האבולוסייה, כמו האיסור על נשיאת מטרות ציבוריות. מנקודת זמן זו ההיידריות ביחסים רק התגברו, ובשנת 1391 אף פרצו תשבים לבתי היהודים ואיימו להרוגם אם לא יתנו מלבי נוקר כריחובות הרובע היהודי, מוסלץ מאוז לבקר במתיאור היהודי המוקדל את חיי החיים של יהודי ליירונה. במתיאון כמה הליום ובהם מוצגים מתקופה מפעלה של הכנייה היהודית המקומית: סמרי קורש, תרשים, מקוה ואפילו מצבות עם כתוב עברי, שהמתיאון דאג לשפוח חיות כסביות וקברות היהודי העתיק לא נותר ולו שריד מן. עד שנפתח המויאון בגביון בית הכנסת, עבר המבנה

7

8

ברבות השנים שיניים רבים למרבה האירוניה, בשנת 1978 מעל כתובו בד מקומו, והבעלים של המקום רצו את אחד החללים הפתוחים במבנה בצורת סגן דוד, כיום לבד במובן כבד לא פעיל, אך מן הדוד נותר חלק מרצפת המויאון.

בעיר העתיקה אפשר לבקר גם באתרים ארכיאולוגיים, כגלריות, במויאון של האדריכל המקומי רסאל מאסו (Casa Masó), וכמוכן לעיוד במסעדות מסבחות. בשעות הערב ניתן להינות ממופעים מוזיקליים במסעדות ובפאבים, או משיש ללכת לאיבוד בעיר העתיקה.

רק עוד דבר אחד, אם אהבתם את העיר העתיקה תרצו לייזור אליה,

כמו כן, בעיר החדשה של ג'ירונה יש הסוּן חנויות, וכן שוק מקורה סקרא "שוק האריות" (Mercat del Lleó), ובו ירקות ופירות טריים ועוד שלל מוצרי מזון מקומיים.

אכן ג'ירונה יפה ונעימה לביקור, ושני לילות, בחלק מביקור בחבל קטלוניה המיוחד, יכולים בהחלט להיספיק.

כדאי לדעת:

- הנוסיה לקתדרלת מריה הקדושה ולבזיליקת סאן פליקס משולבת באותו הכרטיס שתרכשו.
- המרצאות הערביות: www.banyasarabs.cat
- מרכז בונסטרוק סה פרטה (כלל המוזיאון היהודי): www.girona.cat/call
- מוזיאון הקולנוע בג'ירונה: www.museudelcinema.cat
- כתובתו של "שוק האריות": (Mercat del Lleó) 15 Plaça Calvet i Rubalcaba
- בכל החשש מאי יש בג'ירונה שבע פרחים. לפי הסיפורים הטל מקושט נוראה מקסים וצבעוני.
- מדי פעם ניתן לפגוש בעיר קבוצות של רוכבי אופניים, ולא כבוד. לאנס ארמסטרונג, אלוף העולם ברכיבה בטר דה פראנס בשנים 1999-2005, הגיר לעיר מניס הרפתחית בשנת 1997, והביא עימו את רוח הרכיבה שהדביקה חושבים רבים בשיגעון הדיווש (אנב, בשנת 2012 שלללו כל תארוי המקצועניים של אימסטרונג לארר שהתברר שהשתמש בחוסרים אמורים).
- מאכל ששמו ג'וצ'ו (Xaiçó): מדובר במאפה מקושי מתוך הסמואל קרם גיל, שהמקומיים מתקשטים שהמאצה בג'ירונה. נסו ותיהנו רק ברור שהוא טרו ולא יבש (מניסין).
- לינה: מספר החדרים בעיר העתיקה מגבל, ואם מחליטים לישון מחוץ לעיר העתיקה, אני יכול בהחלט להמליץ על המלון שישנתו בו (ואפילו על הגג שלו יש בריכה קטנה): Double Tree by Hilton Hotel Girona
- מסעדות ומזון: ג'ירנה נחשבת כעיר לחובבי מזון איכותי - הסוּן דגים ופירות ים, ומגוון גם בשרים. ביקרתי בדי הרבה מסעדות, ואמליץ על שלוש שהיו טובות בעיניי:
 - הטובה ביותר שבדאי לא להחמיץ היא OCCI Restaurant. בעל המקום שווי לאישה מפרו, ושניהם משפטים כשפים של המסעדה. זרתי מסעדה רזי לטנה, כך שרצוי להזמין מקום מראש: www.restaurantocci.com
 - המסעדה השנייה היא Casa Marieta Restaurant אי שבה הדגש הוא על מזון קטלני מקומי לסונו: www.casamarieta.com
 - המסעדה השלישית, La Riba restaurant, מיועדת בעיקר לחובבי מאכלי ים דגים, והיא נמצאת בכיכר העצמאות.

אז כתפמשו שביטוט בה פסלון קטן של אריה עם חמס מדרגות, פשוט טפסו עליהן ותשקו את ישבנו. כן... על פי האמנה המקומית, אם מושקים את יעזבו שביכ לעירי בעתיד, ניתן לראות שם חור המדיד של תיירים עלוים יורדים בנרם הקנד, ומשקים את הישבן המוצק.

האזור החדש של ג'ירונה

כיו להגיע לאזור המודרני יותר, שחלקו לעיתים מזכיר את רחוב אלנבי התל אביבי, יש לזכות בחזרה את הנשר, ולהתחיל להתרחק מאזור העיר העתיקה וסביבתה. ככל שמתרחקים מרישים כאלו מגיעים לארץ אחרת, אך אין לצפות יותר מדיי שכן זהו אזור הרבה פחות חיוניתי מהעיר העתיקה. תחילה תפגשו בכיכר העצמאות (Plaça de la Independència), על שלל המסעדות שבה, ובמרכז הליכה של דקות אחרות מהכיכר נמצא מוזיאון הקולנוע (Museu de cinema) המפיע והבלתי צפוי מבחינה. במוזיאון שלוש קומות ובתו אוסף מרשים מאוד של מצלמות ומדע ויוצאלי הסוקר את תולדות הקולנוע זמני הקמטו ועד היום. החדש הוא על בין-לאומיות הקולנועית, ולא דווקא על הקולנוע הספרדי. חובבי קולנוע יכולים ויפתעו מהתוצאה הישירה של ציוד הצילום והמתחנות לאורך השנים - והקפל הכללי בהחלט הורחב את ידיעותי בנושא. לילדים ולסקרנים יש כמה מתקנים המאפשרים התנסות.

1. בדוחי העיר "החדשה", מעבר לנהר, ניתן למצוא מארקט, שדרת עצים וכמה מסלול כס בתיים. אם יש זמן כדאי לברק גם באזורים הללו.
2. מוזרתי ב"שוק האריות" שבג'ירונה. בשוק מתחם טרו ובו היצק קולנוי מוזן. מחוץ לו נרמלים המזכירים את תצורתם הקלאית.